HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מסורת הש"ס

עם רצון. אלמא יש שעה שהיא של רצון: **כביר לא ימאס.** תפלת הרבים לא ימאס: **מקרב לי.** ממלחמות הבאות עלי: **כי ברבים היו עמדי.** שהתפללו עמי: **פדה בשלום.** זה שעסק בדברי שלום דהיינו תורה דכתיב וכל נתיבותיה שלום (משלי ג) וכן גמילות חסדים נמי שלום הוא שמתוך שגומל חסד בגופו לחבירו הוא מכיר שהוא אוהבו ובא לידי אהוב ושלום: **הנני נותשם מעל אדמתם.** סיפיה דקרא הוא: **מקדמי.** שחרית: **מחשכי.** ערבית. כלומר מאריכין בבית הכנסת: **שיעור של שני פחתים.** רוחב יכנס לפנים שלא יצב סמוך לפתח דנראה עליו כמשוי עכוב בית הכנסת ויהא מזומן סמוך לפתח לצאת: **יפלגו נעם מלא.** יתפלגו שיהו מצויין לו כשיצורך: **נעם מלא זו מיפה.** שיעות במיתה יפה ונוחה: **אסכרא.** חיטטראנגולמנ"ט בלע"ז שבתוך הגוף: **כחיזרא בגבא דעמרא דלאחורי נשרא.** כענפי הסיריס הנסבכים בגזת הגמר כשאדם נותק בחזקה ומשליך לאחור שאי אפשר שלא יתתק הגמר עמה: **כפיטורי בפי ושט.** יש אוקיינוס יש בו מקומות שאינו מקבל ברזל ומחברין לוחי הספינה ע"י חבלים ועקלים שתוחבים בנקביו ותוקעין אותו בדוחק לפי שהם גסין כמדת הנקב: **פיטורי.** חבלים דמתרגמינן ופטורי ליליס (מלכים א ו) אטוונין: **בפי ושט.** הוא הנקב שהוא עגול כפי ושט: **כמשחל בגייאה מחלבא.** כמושך נימת שער מתוך החלב: **זיבולא בארייאה שלמא.** שיהא לו שלום כל ימי חייו ואף ביום קבורתו עד השלכת עפר האחרונה שבכיסוי קבורתו: **זיבולא.** פלאד"א בלע"ז: **נעם מלא זה בית הכסא.** שיהא דר במקום שיש בית הכסא סמוך לו. לפי שהיתה קרקע של בגל מצולת מים ואין יכולין לחפור שם חפירות והיו צריכין לצאת בשדות ולהתרחק מאד: **המצוויינים.** ציון ואסיפת צבור: **ביני עמודי.** שבית המדרש נכון עליהם מלמעלה: **שכל זמן ששמעי כן גרא קייס בו.** דסמוך למיתת שמעי כתיב ויתחתן שלמה את פרעה (מלכים א ג): **הא דרייף ליה.** אם כפוף הוא לרבו לקבל תוכחתו ידור אצלו. ואם לאו טוב להתרחק ממנו ויהי שוגג ואל יהי מזיד: **מהדר אפיה וגרים.** משנתו כשקורין בספר תורה: **ישלים פרשיותיו.** של כל שבת ושבת: ואפילו

הגהות הב"ח

(א) גמ' פדה בשלום נפשי מקרב לי וגו' מאי פדה בשלום נפשי אמר הקב"ה: (ב) שם המצויינים אם בהלכה: (ג) שם הנהנה מיגיע כפו יומר: (ד) שם זה המגיע ק"מ בשהוא פתוח ויוצא: (ה) תוס' קודם ד"ה רב ששת ל"ל ד"ה שיעור שני פתחים פירש בקונטרס שיעור ב' פתחים ממש צריך להכנס לבית הכנסת שיעור רוחב ב' פתחים שהם ח' אמות אבל זה אינו דמאחר שהוא יושב בב"ה מה לי אינו סמוך לפתח מה לי אינו סמוך וכן אם היה בית הכנסת צר והיה שם רוב עם בע"כ צריך לישב קרוב וסמוך לפתח אלא הכי פי' שלא יטהר להתפלל מיד כשבא בבית הכנסת אלא ישב מעט כדי שתתיישב דעתו עליו שגם זה אין דבר הגון להתחיל מיד שנראה עליו כמשאוי: (ו) ד"ה רב ששת וכו' אומנתו הוא וכתב ואלו אומנתו מקמכר:

גליון הש"ם

גמ' כל העוסק בתורה כו'. בריש"ף אומא ומנוי בנסכ"ר: שם לעולם ידור כו'. מג"א סימן מר"ח סק"ג: שם בין פסוקא לפסוקא כו'. עי' יומא ע ע"א בא"י ד"ה ולא מפני: רש"י ד"ה במשחל כו' כמושך כו'. כי מן המיס משיתהו שמות ג' (מתרגם מן מיא שחלמיא):

הגהות הגר"א

[א] גמ' מאי דכתי' ואני. נ"ב גי' רי"ף ורא"ש אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת שנאמר ואני:

רב נסים גאון

ואיכא דאמרי מטה ארמית ממש. ממעשה שהיה לרב פפא אמרי דרב פפא היתה לו מלוה אצל גרי אמר כיון שדחקו רב פפא לגרי במלוה שלו רצה הגרי לעשות לו עלילה במרמה כדי להנצל בה מן התביע' שלו מה עשה נטל תינוק אחד קטן מת והשכיבו על מטה שלו וכסהו בבגדים כדי שלא ירגיש בו אדם ואמר לו לרב פפא בא עמי לביתי ואני נותן לך את שיש לך אצלי הלך אצלו ונכנס לביתו אמר לו הגרי שב לך על המטה נתן עיניו רב פפא בדברים שהיו על המטה קודם שישב עליה ומצא התינוק המת מוטמן בתוך הבגדים והרגיש הדברים שרצה להתעולל עליו עלילות ברשע ומאותה שעה אסרו חכמים לישב על מטה ארמית מפני כן וזה המעשה בקבלה הוא אצלי

מרבי אדונינו הרב הקדוש רבנו חושיאל ריש בי רבנן ז"ל ולתחיה וגם מצאתי אותו בתשו' הגאונים כמו כן:

(ה) **רב** ששת מהדר אפיה וגרים. וא"ת והא אמרינן בסוטה (פ"ז ד' לט.) מאי דכתי' וכפתמו עמדו כל העם (נחמיה ח) כיון שנפתח ספר תורה אסור לספר אפי' בדבר הלכה. ויש לומר התם איירי בקול רם כדי שלא יבטלו קול קריאת התורה[א] והכא איירי בנחת. והאי דקא מהדר אפיה רבותא משמע[ב] אע"ג דמהדר אפיה שנראה כמיחה ספר תורה שפיר דמי והאי דאהדר אפיה כדי שיכוון גרסתו. ורב אלפס (מגילה פ"ד) כתב דה"ג מפרשי דוקא שיש שם עשרה אחריני אז יכול לגמוד. אבל אין שם עשרה כי אם עמו לא[ג]. והכא איירי שהיו שם עשרה בלא הוא ועוד תירץ האלפסי שאני רב ששת שתורתו אומנתו הוא. (ו) ואין מסתבר לן כי האי (ז)תירוצא: **שנים** מקרא **ואחד** תרגום. יש מפרשים[ד] והוא הדין לגועזות בלע"ז שלהן כמו תרגום

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ח מהלכות תפלה הלכה ה' סמג עשין יט טוש"ע או"ח סימן ל' סעיף ט:

ל ב מיי' שם וסמ"ג שם טוש"ע או"ח סימן ל סעיף יא:

לא ג מיי' שם הלכה ה סמג שם טור שו"ע או"ח שם סעיף כ:

לב ד מיי' שם הלכה ג סמג שם טוש"ע או"ח שם סעיף יח:

ה [מיי' פ"ג מהל' תלמוד תורה הל' יא טוש"ע יו"ד סי' רמו סעיף כא בהגה]:

לג ו ז מיי' פי"ב מהל' תפילה הלכה ט סמג שם טוש"ע או"ח סימן קמ"ו סעיף א:

לד ח [טור שם]:

ט מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם סעיף ב [רב אלפס כאן ובפרק הקורא את המגילה דף רט"ג]:

לה י מיי' פי"ג שם הלכה כה סמג שם טור ושו"ע או"ח סימן רפ"ה סעיף ג:

מוסף תוספות

א. בתוס' רי"ש כתב. אבל בלחש שפיר דמי. ב. בתוס' רי"ש כתב. רבותא נקט דאפי' מהדר. ג. בתוס' רי"ש כתב. דאנו רוצים (צריכים כצ"ל) שיהיו עשרה שומעים לס"ת. ד. יש מפרשים: בתוס' רי"ש כתב, י"מ דהכי מהני לכל הלועזות בלעז שלהם שהתרגום מפרש להבין לע"ה שאינם מבינים בלה"ק וה"ה בלשון לעז שמכירים בו.

לעזי רש"י

אישטראנגולמנ"ט [בו"ן מלנ"ט]. פצע חמור (בגרון המעכב את הנשימה). פלאד"א [פיליד"א]. מלוא היצה.

מוסף רש"י

ומתפלל עם הצבור. דכתיב כי ברבים היו עמדי (כתי' ודפו"י). **על כל שבני הרעים.** היאך אפשר לחיות שכן רע לחקב"ה, אלא אחה הוא שכן רע שאינו בא להתגלות בבית כנסיות (כת"י ודפו"י). **כחיזרא בגבבא בו'.** כך הבמה יוצאת בגיתת האסכרא בדוחק (דפו"י). **כפיטורי בפי ושט כו'.** וכממפרקין זו מזו מוליאין אותן בדוחק גדול, כך יוצאת הנשמה מן הגוף בגיתת אסכרא (דפו"י). **כמשחל.** לשון הועלה (שמות ב ט). **יגיע כפיך כי תאכל.** שאינו חומד בגזל אחרים לגנוב ולגזול (חולין מד:). **אשריך בעולם הזה.** שלא תצטרך לבריות (אבות פ"ד מ"א). **וטוב לך לעולם הבא.** דמתוך שהוא נהנה מיגיעו לא בא לידי גזל ונוחל שני עולמות (שם).

רבינו חננאל

וכתיב פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי. אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם

מאי דכתיב [א] 1ואני תפלתי לך ה' עת רצון אאימתי (ב)עת רצון בשעה שהצבור מתפללין. ר' יוסי ברבי חנינא אמר מהכא 2כה אמר ה' בעת רצון עניתיך ר' אחא ברבי חנינא אמר מהכא 3הן אל כביר ולא ימאס וכתיב 4פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי תניא נמי הכי רבי נתן אומר מנין שאין הקב"ה מואס בתפלתן של רבים שנאמר הן אל כביר ולא ימאס וכתיב פדה בשלום נפשי מקרב לי וגו' (ג) אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הצבור מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם אמר ר"ל 5כל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס שם להתפלל נקרא שכן רע שנאמר 5כה אמר ה' על כל שכני הרעים הנוגעים בנחלה אשר הנחלתי את עמי את ישראל ולא עוד אלא שגורם גלות לו ולבניו שנא' 5הנני נותשם מעל אדמתם ואת בית יהודה אתוש מתוכם. אמרו ליה לר' יוחנן איכא סבי בבבל תמה ואמר 6למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה כתיב אבל בחוצה לארץ לא כיון דאמרי ליה מקדמי ומחשכי לבי כנישתא אמר היינו דאהני להו כדאמר ר' יהושע בן לוי לבניה קדימו וחשיכו ועיילו לבי כנישתא כי היכי דתורכו חיי א"ר אחא ברבי חנינא מאי קרא 7אשרי אדם שומע לי לשקד על דלתותי יום יום לשמור מזוזת פתחי וכתיב בתריה 8כי מוצאי מצא חיים. אמר רב חסדא 9לעולם יכנס אדם שני פתחים בבית הכנסת שני פתחים סלקא דעתך אלא אימא שיעור שני פתחים ואחר כך יתפלל: 9על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא אמר ר' חנינא לעת מצא זו אשה שנא' 10מצא אשה מצא טוב (ד)במערבא כי נסיב אינש אתתא אמרי ליה הכי מצא או מוצא מצא דכתיב מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה' מוצא דכתיב 11ומוצא אני מר ממות את האשה וגו' ר' נתן אומר לעת מצא זו תורה שנאמר 8כי מוצאי מצא חיים וגו' רב נחמן בר יצחק אמר לעת מצא זו מיתה שנא' 12למות תוצאות תניא נמי הכי תשע מאות ושלשה מיני מיתה נבראו בעולם שנאמר למות תוצאות תוצאות בגימטריא הכי הוו קשה שבכלן אסכרא ניחא שבכלן נשיקה אסכרא דמיא כחיזרא בגבבא דעמרא דלאחורי נשרא ואיכא דאמרי כפיטורי בפי ושט נשיקה דמיא כמשחל בניתא מחלבא ר' יוחנן אמר לעת מצא זו קבורה א"ר חנינא מאי קרא 13השמחים אלי גיל ישישו כי ימצאו קבר אמר רבה בר רב שילא היינו דאמרי אינשי ליבעי אינש רחמי אפילו עד זיבולא בתרייתא שלמא מר זוטרא אמר לעת מצא זה בית הכסא אמרי במערבא הא דמר זוטרא עדיפא מכלהו. אמר ליה רבא לרפרם בר פפא לימא לן מר מהני מילי מעלייתא דאמרת משמיה דרב חסדא במילי דבי כנישתא אמר ליה הכי אמר רב חסדא מאי דכתי' 14אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב אוהב ה' שערים המצויינים (ה) בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות והיינו דאמר ר' חייא בר אמי משמיה דעולא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד. (ו)ואמר אביי מריש הוה גרסינא בגו ביתא ומצלינא בבי כנישתא כיון דשמענא להא דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד ז לא הוה מצלינא אלא היכא דגרסינא. (ז)רבי אמי ורבי אסי אף על גב דהוו להו תליסר בי כנישתא לבטבריא לא מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוו גרסי: ואמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא גדול הנהנה מיגיעו (ג) יותר מירא שמים דאילו גבי ירא שמים כתיב 15אשרי איש ירא את ה' ואילו גבי נהנה מיגיעו כתיב 16יגיע כפיך כי תאכל (ח)אשריך וטוב לך ח אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא ולגבי ירא שמים וטוב לך לא כתיב ביה: ואמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא ט לעולם ידור אדם במקום רבו שכל זמן ששמעי בן גרא קיים לא נשא שלמה את בת פרעה והתניא אל ידור לא קשיא הא דכייף ליה הא דלא כייף ליה: אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי מנחם אמר ר' אמי מאי דכתי' 17ועוזבי ה' יכלו יזה המניח ס"ת (ד) יויוצא רבי אבהו נפיק בין גברא לגברא. בעי רב פפא יח בין פסוקא לפסוקא מהו תיקו יב רב ששת מהדר אפיה וגרים אמר אנן בדידן ואינהו בדידהו: אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי אמי יעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום ואפילו

כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם. פי' פדה הקב"ה נפשי מכל צרה בעסקי בתורה שהיא שלום, שנאמר וכל נתיבותיה שלום, מקרב לי, זה גם"ח שמקרבת אפי' הרחוקים. כי ברבים היו עמדי, כלומר הצבור היו מתפללין עמדי במקום שכינתך בבית הכנסת. אלא אימא שיעור שני פתחים ואחר כך יתפלל. והנכנס בבית הכנסת יכנס שיעור שני פתחים ואח"כ יתפלל שנאמר לשמור מזוזות פתחי. אסכרה דמיא כחיזרא מגבבא דעמרא. פי' חיזרא קרן, כלומר כמו צמר שנסתבך בקרן ובא לשלפו מעל גבי הקרן שאינו יכול לשולפו אלא בשבירת צמתי הקרן, כך מיתת אסכרה. אבל מיתת נשיקה היא סתימת הפה בלא צער, כגון ותישק ידי לפי. רב ששת מהדר אפיה וגריס אמר אנן בדידן ואנהו בדידהו. דוקא רב ששת וכיוצא בו דתורתו אומנותו היא, אבל האידנא קיימא לן כרבא דאמר רבא [ב]ס' ואלו נאמרין כיון שנפתח ספר תורה אסור לספר אפי' בדבר הלכה, וכש"כ במילי דעלמא דאסור.

תורה אור השלם

1. וַאֲנִי תְפִלָּתִי לְךָ יְיָ עֵת רָצוֹן אֱלֹהִים בְּרֹב חַסְדֶּךָ עֲנֵנִי בֶּאֱמֶת יִשְׁעֶךָ: תהלים סט יד 2. כֹּה אָמַר יְיָ בְּעֵת רָצוֹן עֲנִיתִיךָ וּבְיוֹם יְשׁוּעָה עֲזַרְתִּיךָ וְאֶצָּרְךָ וְאֶתֶּנְךָ לִבְרִית עָם לְהָקִים אֶרֶץ לְהַנְחִיל נְחָלוֹת שֹׁמֵמוֹת: ישעיהו מט ח 3. הֵן אֵל כַּבִּיר וְלֹא יִמְאָס כַּבִּיר כֹּחַ לֵב: איוב לו ה 4. פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקְּרָב לִי כִּי בְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי: תהלים נה יט 5. כֹּה אָמַר יְיָ עַל כָּל שְׁכֵנַי הָרָעִים הַנֹּגְעִים בַּנַּחֲלָה אֲשֶׁר הִנְחַלְתִּי אֶת עַמִּי אֶת יִשְׂרָאֵל הִנְנִי נֹתְשָׁם מֵעַל אַדְמָתָם וְאֶת בֵּית יְהוּדָה אֶתּוֹשׁ מִתּוֹכָם: ירמיהו יב יד 6. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ: דברים יא כא 7. אַשְׁרֵי אָדָם שֹׁמֵעַ לִי לִשְׁקֹד עַל דַּלְתֹתַי יוֹם יוֹם לִשְׁמֹר מְזוּזוֹת פִּתְחִי: משלי ח לד 8. כִּי מֹצְאִי מָצָא חַיִּים וַיָּפֶק רָצוֹן מֵיְיָ: משלי ח לה 9. עַל זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל חָסִיד אֵלֶיךָ לְעֵת מְצֹא רַק לְשֶׁטֶף מַיִם רַבִּים אֵלָיו לֹא יַגִּיעוּ: תהלים לב ו 10. מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב וַיָּפֶק רָצוֹן מֵיְיָ: משלי יח כב 11. וּמוֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה אֲשֶׁר הִיא מְצוֹדִים וְחֲרָמִים לִבָּהּ אֲסוּרִים יָדֶיהָ טוֹב לִפְנֵי הָאֱלֹהִים יִמָּלֵט מִמֶּנָּה וְחוֹטֵא יִלָּכֶד בָּהּ: קהלת ז כו 12. הָאֵל לָנוּ אֵל לְמוֹשָׁעוֹת וְלַאֲדֹנָי יְיָ לְמָוֶת תּוֹצָאוֹת: תהלים סח כא 13. הַשְּׂמֵחִים אֲלֵי גִיל יָשִׂישׂוּ כִּי יִמְצְאוּ קֶבֶר: איוב ג כב 14. אֹהֵב יְיָ שַׁעֲרֵי צִיּוֹן מִכֹּל מִשְׁכְּנוֹת יַעֲקֹב: תהלים פז ב 15. הֲלְלוּיָהּ אַשְׁרֵי אִישׁ יָרֵא אֶת יְיָ בְּמִצְוֹתָיו חָפֵץ מְאֹד: תהלים קיב א 16. יְגִיעַ כַּפֶּיךָ כִּי תֹאכֵל אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ: תהלים קכח ב 17. וְשֹׁבֵר פְּשָׁעִים וְחַטָּאִים יַחְדָּו וְעֹזְבֵי יְיָ יִכְלוּ: ישעיהו א כח